

Podnoszona dotychczas narodowość tego ideału^{32/} ogranicza się faktycznie w stosowaniu do wstępnych, a później dygresyjnych deklaracji patriotycznych Trentowskiego, który charakteryzuje swojego człowieka rzeczywistego jako człowieka w ogóle i ani razu nie czyni go jedynie wzorem Polaka.

Ideał ten nie mógł w owym okresie oddziaływać społecznie; nie mógł być nawet powszechniej zrozumiany ze względu na zawilgość i trudną dostępność myśli Trentowskiego, który przepoił ten ideał całą swoją filozofią uniwersalną.

W późniejszych latach Trentowski uległ szybkiemu zapomnieniu^{33/} i dopiero w XX wieku, jak mówi St. Kot w swojej Historii wychowania, odkryto ze zdziwieniem, że ideał jego nosi w sobie cechy aktywnej, twórczej osobowości, postawionej jako wzór, przez nowsze prądy pedagogiczne.

32/ Wł. Korodyski - Bronisław Trentowski, Kraków 1913

H. Rowid - Podstawy pedagogiki Trentowskiego, Lwów 1920

St. Kot - Historia wychowania t. II Warszawa 1954

St. Kot - Zarys dziejów wychowania jako funkcji społecznej, wyd. II Warszawa 1947

33/ K. Jarochoński w swojej "Literaturze poznańskiej pierwszej połowy bieżącego stulecia" wyd. II, Poznań 1884 - wspomina, że już w latach 50-tych Trentowski był zupełnie zapomniany i nikt jego pism nie czytał.